

RAQAMLI PLATFORMALARDA TA'LIM RESURSLARINI MOSLASHIRISH VA TA'LIM SIFATIGA TA'SIRI

K.E.Nurmaxanov – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: raqamli platforma, ta'lim resurslari, moslashtirish, ta'lim sifati, innovatsion texnologiyalar.

Ключевые слова: цифровая платформа, образовательные ресурсы, адаптация, качество образования, инновационные технологии.

Key words: digital platform, educational resources, adaptation, education quality, innovative technologies.

Kirish. XXI asrda raqamli texnologiyalar ta'lim sohasi-ning ajralmas qismiga aylandi. Ular nafaqat ta'lim jarayonlarini tashkil etishda, balki ta'lim resurslarini moslashtirish va shaxsiylashtirish orqali o'quv jarayonining sifatini oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Raqamli platformalar o'qituvchilarga o'quv materiallarini o'zlashtirish darajasiga mos ravishda moslashtirish imkonini beradi va talabalarga mustaqil o'qish uchun qulay sharoit yaratadi. Shu bois, raqamli platformalarning ta'lim jarayonlariga integratsiyasi va uning sifatiga ta'sirini o'rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Raqamli platformalar bugungi kundagi globallashuv va raqamli iqtisodiyot davrida katta ahamiyat kasb etmoqda. Ular nafaqat texnologik rivojlanishni, balki ta'lim, iqtisodiyot, sog'liqni saqlash va boshqa ko'plab sohalarining samaradorligini oshirishni ta'minlaydi. Quyida raqamli platformalarning asosiy ahamiyatiga to'xtalib o'tamiz [1:78]:

Asosiy qism.

1. Ma'lumotlarning tezkor almashinuvi

Raqamli platformalar odamlar o'rtasida ma'lumot va tajriba almashinuvini sezilarli darajada osonlashtiradi. Masalan, bulutli xizmatlar yordamida hujjatlar, suratlar va boshqa fayllarni istalgan joydan tezkor ulashish mumkin. Bu nafaqat ish faoliyatini, balki o'quv jarayonlarini ham soddalashtiradi.

2. Raqamli ta'lim va malaka oshirish

Ta'lim sohasida raqamli platformalar masofaviy o'qitish va o'rganishni qo'llab-quvvatlaydi. Masalan, Coursera, EdX, va Khan Academy kabi platformalar dunyo bo'ylab millionlab odamlarga yangi bilimlar va malakalar olish imkonini bermoqda. Raqamli ta'lim platformalari interaktiv va individual yondashuv asosida bilim berishni samarali qiladi.

3. Biznes jarayonlarini avtomatlashtirish

Korxonalar raqamli platformalar orqali o'z biznes jarayonlarini avtomatlashtiradi, xarajatlarni qisqartiradi va samaradorlikni oshiradi. Masalan, SAP, Oracle, yoki Salesforce kabi tizimlar tashkilotlarning moliyaviy va mijozlarni boshqarish jarayonlarini avtomatlashtiradi. Elektron tijorat platformalari esa (masalan, Amazon, Alibaba) kichik va o'rta biznesni global bozorga olib chiqmoqda [2:89].

4. Tibbiyotda yangi imkoniyatlar

Sog'liqni saqlash sohasida raqamli platformalar diagnostika, davolash va profilaktika jarayonlarini sezilarli darajada yaxshilamoqda. Masalan, telemeditsina xizmatlari (masalan, MDLive, Teladoc Health) masofadan turib shifokor bilan maslahatlashish imkonini beradi.

5. Innovatsiyalarni rivojlantirish

Raqamli platformalar innovatsiyalar uchun qulay muhit yaratadi. Masalan, dasturiy ta'minot ishlab chiqish uchun GitHub, loyiha boshqaruvi uchun Trello va Asana, yoki

ilmiy tadqiqotlar uchun Google Scholar kabi platformalar ilm-fan va texnologiyalarni yangi bosqichga olib chiqmoqda [3:115].

6. Ijtimoiy muloqotni rivojlantirish

Ijtimoiy tarmoqlar va kommunikatsiya platformalari (masalan, Facebook, Instagram, Telegram) odamlarning o'zaro aloqalarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ular nafaqat shaxsiy muloqot uchun, balki axborot tarqatish va marketing uchun ham samarali vositadir.

7. Ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish

Raqamli platformalar katta ma'lumotlarni (Big Data) tahlil qilish va ulardan foydalangan holda yanada samarali qarorlar qabul qilish imkoniyatini beradi. Masalan, Google Analytics, Power BI yoki Tableau kabi vositalar kompaniyalar va tashkilotlarga o'z faoliyatlarini optimallashtirishga yordam beradi.

8. Iqtisodiy samaradorlikni oshirish

Raqamli platformalar iqtisodiy jarayonlarni tezlashtirib, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasida yangi darajalarni ochib bermoqda. Masalan, kriptovalyutalar va blokcheyn texnologiyalari raqamli iqtisodiyotning yangi imkoniyatlarini namoyish etmoqda.

9. Global tarmoqqa ulanish imkoniyati

Raqamli platformalar mahalliy tashkilotlarni global tarmoqqa ulash orqali yangi hamkorlik va bozorlarga yo'l ochadi. Bu esa jahon iqtisodiyotining o'sishiga sezilarli ta'sir qiladi.

Raqamli platformalar bugungi kunda shaxsiy va professional faoliyatning ajralmas qismiga aylangan. Ular inson hayotini soddalashtirib, zamonaviy jamiyatni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Raqamli platformalardan to'g'ri foydalanish esa o'z-o'zini rivojlantirish va raqobatbardoshlikni oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Ta'lim resurslarini moslashtirish jarayoni: tushuncha va amaliy ahamiyat. Ta'lim resurslarini moslashtirish zamonaviy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonining ajralmas qismi bo'lib, har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'limni ta'minlashni maqsad qilgan. Ushbu jarayon, ayniqsa, raqamli texnologiyalar va elektron ta'lim vositalari rivojlanishi bilan dolzarb bo'lib qolmoqda. Quyida ushbu jarayonning asosiy bosqichlari, texnologiyalari va ahamiyati haqida to'liq ma'lumot keltiriladi [4:95].

1. Moslashtirilgan ta'lim tushunchasi

Moslashtirilgan ta'lim – bu o'quv materiallari va o'qitish jarayonini har bir o'quvchining qobiliyatlari, qiziqishlari, bilim darajasi va o'rganish uslubiga mos ravishda tashkil etishdir. Bunda asosiy maqsad:

- O'quv jarayonini yanada samarali qilish;
- Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni qo'llash;
- Ta'lim resurslarining qulayligi va samaradorligini oshirish.

2. Moslashtirish jarayonining bosqichlari

a. Ehtiyojlarni tahlil qilish

Moslashtirish jarayoni o'quvchilarning ehtiyojlarini tahlil qilishdan boshlanadi. Bu bosqichda:

- O'quvchining bilim darajasini baholash;
- Uning qiziqishlari va o'rganish uslublarini aniqlash;
- Maxsus ehtiyojga ega o'quvchilar uchun moslashtirish talablarini belgilash muhimdir.

b. Ta'lim resurslarini loyihalash

Resurslarni loyihalash bosqichida quyidagilarga e'tibor qaratiladi:

• **Interaktivlik:** O'quv materiallari interaktiv bo'lishi kerak. Masalan, multimedia vositalaridan foydalanish.

• **Moslashuvchanlik:** Resurslar turli darajadagi bilimga ega o'quvchilar uchun moslashuvchan bo'lishi lozim.

• **Ko'p formatlilik:** Matn, video, audio va testlarni birlashtiruvchi materiallar ishlab chiqilishi kerak.

c. Texnologiyalarni tanlash va qo'llash

Raqamli platformalar va vositalar resurslarni moslashtirishda asosiy rol o'ynaydi. Masalan:

• **LMS (Learning Management System)** tizimlari: Moodle, Google Classroom kabi platformalar.

• **Adaptiv ta'lim dasturlari:** Smart Sparrow, DreamBox Learning kabi dasturlar o'quvchilar ehtiyojlariga moslashib boradi.

• **AI (sun'iy intellekt):** Sun'iy intellekt asosida ishlaydigan tizimlar har bir o'quvchining ta'lim jarayonini avtomatik ravishda moslashtiradi.

d. Test va monitoring

Ta'lim resurslarining samaradorligini o'lchash uchun ularni sinovdan o'tkazish va doimiy ravishda monitoring qilish talab etiladi. Bu bosqichda:

- Foydalanuvchilar fikri o'rganiladi;
- Statistika va natijalar tahlil qilinadi;
- Zarur bo'lsa, o'zgartirishlar kiritiladi.

3. Moslashtirish texnologiyalari

a. Adaptiv tizimlar

Adaptiv tizimlar o'quvchining qobiliyatlarini avtomatik ravishda aniqlab, mos materiallarni taklif etadi. Bu tizimlar o'quv jarayonini individuallashtirishda samarali.

b. Gamifikatsiya (o'yinlashtirish)

Ta'lim resurslariga o'yin elementlarini qo'shish o'quvchilarni qiziqtiradi va o'qishga bo'lgan ishtiyoqni oshiradi. Masalan, Duolingo kabi dasturlar gamifikatsiya asosida ishlaydi.

c. Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR)

VR/AR texnologiyalari murakkab mavzularni interaktiv va tushunarli tarzda o'rganishga yordam beradi. Masalan, biologiya laboratoriyasidagi tajribalarni virtual muhitda ko'rsatish.

4. Moslashtirilgan ta'limning afzalliklari

• Har bir o'quvchi uchun individual yondashuvni ta'minlaydi.

- Ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.
- Natijalarni yaxshilashga yordam beradi.
- O'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

5. Moslashtirilgan resurslar uchun muammolar va yechimlar

Muammolar:

- Moliyaviy va texnik cheklovlar;

• Pedagoglarning raqamli ko'nikmalarining yetishmasligi;

• Ta'lim resurslarini ishlab chiqish va moslashtirish uchun vaqt va resurslar zarurati.

Yechimlar:

• Pedagoglar uchun raqamli texnologiyalarni o'rgatish bo'yicha treninglar tashkil qilish;

• Davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish;

• Moslashtirilgan resurslar ishlab chiqish uchun grantlar va qo'llab-quvvatlash dasturlarini yaratish.

Ta'lim resurslarini moslashtirish jarayoni ta'limning sifatini oshirish, uni o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirish va har bir shaxsning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish uchun muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar bu jarayonni samarali amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, pedagoglar va mutaxassislar tomonidan ushbu jarayonni tizimli va puxta rejalashtirish talab etiladi.

Ta'lim sifatiga ta'sir. Raqamli platformalar orqali ta'lim resurslarini moslashtirish quyidagi jihatlar orqali ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

• **Bilimlarni chuqurlashtirish:** Interaktiv va vizual materiallar yordamida bilimlarni yanada mustahkamlash.

• **Motivatsiyani oshirish:** Zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarni faollikka undaydi va o'qishga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

• **O'zlashtirish darajasini ko'tarish:** Shaxsiylashtirilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning o'quv materiallarini yaxshiroq o'zlashtirishlariga yordam beradi.

• **Samaradorlikni oshirish:** Testkari aloqa tizimi yordamida ta'lim jarayoni samaradorligini monitoring qilish va yaxshilash imkonini beradi.

Misollar va amaliyot. Hozirgi kunda raqamli ta'lim platformalari sifatida Moodle, Google Classroom, Edmodo kabi tizimlar keng qo'llaniladi. Ushbu platformalarda ta'lim resurslarini moslashtirish quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

• **Interaktiv testlar va topshiriqlar:** O'quvchilarni o'zlashtirish darajasiga qarab murakkablik darajasini o'zgartiruvchi testlar.

• **Audio va video darsliklar:** Har bir o'quvchining individual qabul qilish tezligiga mos materiallar.

• **Gamifikatsiya usullari:** Ta'lim jarayonini qiziqarli qilish uchun o'yin elementlarini qo'llash.

Xulosa va tavsiyalar. Raqamli platformalarda ta'lim resurslarini moslashtirish ta'lim jarayonlarini samarali tashkil etish va ta'lim sifatini oshirishda katta ahamiyatga ega. Shunga asoslanib, quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. O'qituvchilarni raqamli platformalarda ishlash bo'yicha malaka oshirish kurslariga jalb qilish.

2. Ta'lim resurslarini ishlab chiqishda o'quvchilarning ehtiyojlarini va o'rganish uslublarini hisobga olish.

3. Mahalliy sharoitga mos raqamli platformalarni ishlab chiqish va rivojlantirish.

Raqamli platformalarning rivoji ta'lim jarayonining kelajakda yanada samarali bo'lishiga zamin yaratadi. Shu sababli ushbu sohada olib boriladigan ilmiy izlanishlar davomiy va uzluksiz bo'lishi kerak.

Adabiyotlar

1. Anderson T. The Theory and Practice of Online Learning. – Edmonton: Athabasca University, «AU Press», 2008.
2. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. // International Journal of Instructional Technology and Distance Learning. 2005.
3. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants. // On the Horizon, 9(5), 2001, – P. 1-6.
4. Воронов В.В., Шустов А.Ю. Цифровые образовательные платформы: возможности и вызовы. – Москва: «Юрайт», 2020.

REZYUME. Ushbu maqolada raqamli platformalarda ta'lim resurslarini moslashtirish jarayonlari, ularning ta'lim jarayonlariga integratsiyasi va ta'lim sifatiga ta'siri tahlil qilinadi. Moslashtirilgan resurslar o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish va sifatni oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, maqolada raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari, amaliy tavsiyalar va istiqbolli yo'nalishlar yoritiladi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируются процессы адаптации образовательных ресурсов на цифровых платформах, их интеграция в учебный процесс и влияние на качество образования. Адаптированные ресурсы способствуют эффективной организации учебного процесса и повышению его качества. Кроме того, в статье раскрываются преимущества использования цифровых технологий, практические рекомендации и перспективные направления их развития.

SUMMARY. This article analyzes the processes of adapting educational resources on digital platforms, their integration into the learning process, and their impact on the quality of education. Adapted resources contribute to the effective organization of learning and the improvement of educational outcomes. Additionally, the article highlights the advantages of using digital technologies, practical recommendations, and promising development directions.

ART-PEDAGOGIKANING O'QUVCHILAR ESTETIK TARBIIYASI VA IJODIY FIKRLASHIGA TA'SIRI

U.K.Paxratdinova – doktorant

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: art-pedagogika, estetik tarbiya, san'at ta'limi, ijodiy qobiliyat, maktab ta'limi, integratsiyalashgan yondashuv, pedagogik innovatsiyalar, fanlararo bog'liqlik.

Ключевые слова: арт-педагогика, эстетическое воспитание, художественное образование, творческие способности, школьное образование, интегрированный подход, педагогические инновации, межпредметная связь.

Key words: art pedagogy, aesthetic education, art education, creative abilities, school education, integrated approach, pedagogical innovations, interdisciplinary connection.

Kirish. Art-pedagogikani maktab ta'limining hamma bosqichlariga, shu qatorda, san'atga bog'liq bo'lgan fanlar va an'anaviy darslar jarayoniga samarali tarzda tatbiq etilishi mumkin. Boshlang'ich sinfdan yuqori sinfgacha o'tiladigan darslarda turli badiiy-pedagogik metodlardan foydalanish ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi. Ushbu metodlar vositasida o'qituvchi o'quvchilarda estetik did va badiiy tafakkurni shakllantirish emas, balki ularning dars davomida charchoq va zo'riqlashlarini kamaytirishga, psixologik holatini me'yorlashtirishga xizmat qiladigan muhitni yaratadi. Art-pedagogik yondashuv doirasida qo'llaniladigan badiiy materiallar, o'quvchilar tomonidan atrof-muhitni idrok etish, obrazli fikrlash, hamda ijodiy faoliyat orqali bilim olish jarayonini faollashtirishga xizmat qiladi. Natijada, ta'lim jarayonida badiiy ifoda vositalarini joriy etilishi o'quvchilarning ruhiy holatini me'yorlashtirish, o'qish jarayoniga qiziqishini orttiradi va estetik tarbiyani yanada rivojlantirish imkonini yaratadi.

San'atning vazifalari va tabiati fanlararo yondashuv orqali chuqur tahlil qilinishi, shuningdek, uning turli shakllari va vositalarini pedagogik resurs sifatida birgalashtirish – ta'lim jarayonini takomillashtirishning muhim omillaridan biridir. San'at va pedagogika, xususan art-pedagogika faoliyatlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik estetik tarbiya, kommunikativ kompetensiya muhitini yaratish hamda san'at vositalarining didaktik imkoniyatlarini takomillashtirish zaruratini yuzaga chiqaradi.

San'at insonning hissiy holati, xulq-atvori, estetik didi, kognitiv faoliyat, hissiy ong va ongsizlik bilan bog'liq psixik holatlarga ta'sir qilishi orqali san'at pedagogik jarayonda sezilarli rol o'ynaydi. Bu esa san'atni ta'lim jarayoniga integratsiyalash va shunga asoslanib o'quvchi yoshlarning ijodiy rivojlanishiga zamin yaratish imkonini beradi [1].

Asosiy qism. San'at va pedagogikaning integratsiyalanishi o'tmish tajribalarga tayangan holda tahlil qilinganda, art-pedagogika mustaqil ilmiy-pedagogik yo'nalish sifatida shakllanayotganini ko'rish mumkin. Bu esa uning o'ziga xos prinsiplari va metodologik asoslarni shakllantirishda asos bo'lib xizmat qiladi. Art-pedagogika – bu san'at vositalari yordamida estetik tarbiya, kasbiy kompetensiyalar va ta'limiy maqsadlarga erishishga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvdir. Mazkur yo'nalishning ustuvor vazifalaridan biri – o'quvchilarning badiiy ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularni rag'batlantirish, shuningdek, axloqiy va estetik tarbiyani o'zaro integratsiyalashgan tizim asosida shakllantirishga qaratilgan faoliyatdir [2].

Tahlil etilgan mulohazalar art-pedagogikaning zamonaviy ta'limdagi dolzarb muammo ekanligini va uni har tomonlama o'rganish ehtiyojini ilgari suradi va o'ziga xos qiziqarli va istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayonida art-pedagogik metodlardan foydalanish o'quvchilar tomonidan hech qanday psixologik yoki metodik to'siqsiz qabul qilinishi bilan ajralib turadi.